

90903LP

NEW ZEALAND QUALIFICATIONS AUTHORITY
MANA TOHU MĀTAURANGA O AOTEAROA

Level 1 Samoan, 2011

90903 Demonstrate understanding of a variety of spoken Samoan texts on areas of most immediate relevance

Togi: Lima

Credits: Five

2.00 pm Aso Gafua 21 Novema 2011

2.00 pm Monday 21 November 2011

LISTENING PASSAGE BOOKLET

This booklet contains:

- instructions for the teacher reading the listening passages
- listening passages.

Check that this booklet has pages 2–9 in the correct order and that none of these pages is blank.

The booklet should be given to the teacher reading the listening passages **30 minutes before the start of the examination** so they can familiarise themselves with it before reading.

INSTRUCTIONS FOR THE TEACHER

Thirty minutes before the start of the examination the Supervisor will give you this Listening Passage Booklet. Remain in the examination room, and familiarise yourself with the booklet's contents.

When the Supervisor indicates, begin reading aloud at the top of page 3.

Read all the text **at a normal classroom learning speed**, omitting only the pause instructions given in italics.

As you reach each pause instruction, tick the box alongside it. Note that pause times may vary according to the length of the reading.

It should take no longer than 60 minutes to complete the reading of the text in this booklet.

New Zealand Qualifications Authority, NCEA Level 1 Samoan, 2011.

Susu'e lau pepa su'ega, Gagana Samoa 90903, i le itūlau e 2.
Open your booklet, Samoan Level 1, at page 2.

Fa'alogo i tala e TOLU. O le 'ā e fa'alogologo FA'ATOLU i tala TA'ITASI.

- O le faitauga muamua o le 'ā e fa'alogologo ai i le faitauga 'ātoa.
- O le faitauga lona lua ma le tolu, o le 'ā faitau ai i vāega ta'itasi. O le 'ā i ai ni mālōloga i le va o faitauga ta'itasi.
- A o e fa'alogologo, e mafai ona fai ni au tusitusiga i avanoa po'o pusa ua saunia mo TUSITUSIGA A O FA'ALOGOLOGO.

Tali mai fesili ta'itasi, filifili 'oe pe tali mai i le gagana **Samoa** po'o le gagana **Peretānia**.

Listen to THREE passages. You will hear EACH passage THREE times:

- *The first time, you will hear the passage as a whole.*
- *The second and third times, you will hear the passage in sections, with a pause after each.*
- *As you listen, you may make notes in the listening notes boxes provided.*

*Answer each question in your choice of **Samoa** or **English**.*

Si'i i luga lou lima pe 'ā fai o manino lelei lau fa'alogo i fa'atonuga.

'A FAI E LĒ O MAFAI ONA LAGONA LELEI PE LĒ O MANINO FA'ATONUGA, TOE FA'ATONUTONU LE LEO O LE MASINI PU'E LEO MA TOE 'AMATA ONA FAI MAI FA'ATONUGA MAI LE 'AMATAGA.

Raise your hand if you could hear the instructions clearly.

IF CANDIDATES CANNOT HEAR THE INSTRUCTIONS CLEARLY, ADJUST THE VOLUME OF THE RECORDING AND REPEAT THE INSTRUCTIONS FROM THE BEGINNING.

PAUSE 10 SECONDS

TALA MUAMUA / FIRST PASSAGE: O le Aso Fānau o Feleti

O le Fesili Muamua, Fesili e Lua, ma le Fesili e Tolu e fa'atatau i le tala lēnei. O le 'ā tu'u atu le 90 sekone e faitau ai fesili.

Question One, Question Two, and Question Three are based on this passage. You now have 90 seconds to read the questions.

PAUSE 90 SECONDS

First Reading: O le Aso Fānau o Feleti

O Evelina o se tinā e nofo na o ia i lona fale. O tamaiti e fiafia e ō i le fale o Evelina pe 'ā tū'ua le a'oga e matamata le televise, talatalanoa ma Evelina pe talanoa fo'i i le telefoni.

O Kuini e fiafia tele e asiasi i le fale o Evelina, la te talatalanoa, e fesoasoani e fai fa'atau a Evelina. E fiafia tele fo'i Kuini e fa'alogologo i tala fa'afāgogo a Evelina 'ae maise lava tala i aso ua leva.

'Kuini, se sau i totonu!' o le vala'au lea a Evelina ma 'ata'ata fiafia lava ua sau Kuini. 'E pei lava 'oe o se tagata 'ese. E te lē tau fa'anoi mai pe 'ā e sau i lo'u fale, toetiiti o'u le toe tatalaina atu le fale iā oe pe 'ā 'e toe sau.' Ona taliē lava lea o Evelina ma Kuini.

Ua 'ese lava le va'ai a Kuini iā Evelina i lea taimi. Ua tausa'afia lava ma ua fiafia ona fōliga pe 'ā fai ana

tala. Ua mānaia lona 'ofu o lo'o fai, o lona ulu ua selu lelei ma fai lana fa'apatu, ua lalelei lava le lo'omiti.

'Oka, sou 'aulelei Evelina i lenei aso!' o le tala lea a Kuini.

'Fa'afetai lava Kuini, o le asō, o se aso fa'apitoa tele iā te a'u. O nei le aso fānau o lo'u to'alua o Feleti. E 'ātoa nei lona 78 tausaga pe 'ana o soifua pea.

Ua taumāfaufau Kuini i fōliga o Feleti 'auā na uma le soifua o Feleti o la'ititi lava Kuini.

'Ia sau ia se'i tā fa'amanatu le aso fānau o si toea'ina. Sau e 'ai se tā paifala ma inu se tā ipu ti,' o le tala lea a Evelina ma tago atu i le tipoti.

'Faitalia a'u ma sāuni le tā ipu ti, Evelina! Alu 'oe e nofo i lalo,' o le tala lea a Kuini.

'O'i, o le uiga o lau tala ua 'ou lo'omatua a?' o le tala ūla lea a Evelina ma liligi le ipu ti.

Sa nofo loa i lalo Kuini i le laulau ma 'ata. Ua ia iloa lelei e sili ona tu'u Evelina e fai lona fiafia.

"Ona o le aso fānau lenei o Feleti, e mafai ona e fa'amatala mai ni mea sa fiafia ia e fai."

"Ia ua lelei! O Feleti o se tagata e gaii tele, sa fai lona togālā'au fuālā'au 'aina i tua o le ma fale, sa totō fo'i nai talo ina ia fa'aaogā lau e fai ai mā lū'au, e fiafia fo'i e alu e savalivali, ae o isi fo'i taimi e fa'atigā ulu ai," o le tala lea a Evelina ma 'ata'ata lava.

Ua uma le paifala a Evelina. Ua 'āmata ona ao ipu ma tu'u i luga o le fatafuluipu. Sa tu fo'i i luga Kuini ma tu'u ana ipu i luga o le fata.

"Va'ai oe Kuini, ta ō i fafo se'i fui o'u lā'au, ona ta talanoa lea po'o fea o le 'ā ta ō i ai e fa'a'uma ai le aso a ea?"

"Mānaia fo'i lenā tonu, fa'afetai lava mo paifala fa'apea foi le ipu ti."

PAUSE 20 SECONDS

Second and third readings: in sections, with pauses

FESILI MUAMUA – QUESTION ONE

Fa'aaogā le Vāega (a) e tali ai le fesili lēnei.

Use Section (a) to answer this question.

Section (a)

O Evelina o se tinā e nofo na o ia i lona fale. O tamaiti e fiafia e ō i le fale o Evelina pe 'ā tū'ua le a'oga e matamata le televise, talatalanoa ma Evelina pe talanoa fo'i i le telefoni.

O Kuini e fiafia tele e asiasi i le fale o Evelina, la te talatalanoa, e fesoasoani e fai fa'atau a Evelina. E fiafia tele fo'i Kuini e fa'alogo i tala fa'afāgogo a Evelina 'ae maise lava tala i aso ua leva.

'Kuini, se sau i totonu!' o le vala'au lea a Evelina ma 'ata'ata fiafia lava ua sau Kuini. 'E pei lava 'oe o se tagata 'ese. E te lē tau fa'anoi mai pe 'ā e sau i lo'u fale, toetiiti o'u le toe tatalaina atu le fale iā oe pe 'ā 'e toe sau.' Ona taliē lava lea o Evelina ma Kuini.

PAUSE 30 SECONDS

Section (a) again

O Evelina o se tinā e nofo na o ia i lona fale. O tamaiti e fiafia e ō i le fale o Evelina pe 'ā tū'ua le a'oga e matamata le televise, talatalanoa ma Evelina pe talanoa fo'i i le telefoni.

O Kuini e fiafia tele e asiasi i le fale o Evelina, la te talatalanoa, e fesoasoani e fai fa'atau a Evelina. E

fiafia tele fo'i Kuini e fa'alogo i tala fa'afāgogo a Evelina 'ae maise lava tala i aso ua leva.

'Kuini, se sau i totonu!' o le vala'au lea a Evelina ma 'ata'ata fiafia lava ua sau Kuini. 'E pei lava 'oe o se tagata 'ese. E te lē tau fa'anoi mai pe 'ā e sau i lo'u fale, toetiiti o'u le toe tatalaina atu le fale iā oe pe 'ā 'e toe sau.' Ona taliē lava lea o Evelina ma Kuini.

PAUSE 30 SECONDS

FESILI E LUA – QUESTION TWO

Fa'aaogā le Vāega (b) e tali ai le fesili lēnei.
Use Section (b) to answer this question.

Section (b)

Ua 'ese lava le va'ai a Kuini iā Evelina i lea taimi. Ua tusa'afia lava ma ua fiafia ona fōliga pe 'ā fai ana tala. Ua mānaia lona 'ofu o lo'o fai, o lona ulu ua selu lelei ma fai lana fa'apatu, ua lalelei lava le lo'omiti.

'Oka, sou 'aulelei Evelina i lenei aso!' o le tala lea a Kuini.

'Fa'afetai lava Kuini, o le asō, o se aso fa'apitoa tele iā te a'u. O nei le aso fānau o lo'u to'alua o Feleti. E 'ātoa nei lona 78 tausaga pe 'ana o soifua pea.

Ua taumāfau Kuini i fōliga o Feleti 'auā na uma le soifua o Feleti o la'ititi lava Kuini.

'Ia sau ia se'i tā fa'amanatu le aso fānau o si toea'ina. Sau e 'ai se tā paifala ma inu se tā ipu ti,' o le tala lea a Evelina ma tago atu i le tipoti.

'Faitalia a'u ma sāuni le tā ipu ti, Evelina! Alu 'oe e nofo i lalo,' o le tala lea a Kuini.

'Oi, o le uiga o lau tala ua 'ou lo'omatua a?' o le tala ūla lea a Evelina ma liligi le ipu ti.

Sa nofo loa i lalo Kuini i le laulau ma 'ata. Ua ia iloa lelei e sili ona tu'u Evelina e fai lona fiafia.

PAUSE 30 SECONDS

Section (b) again

Ua 'ese lava le va'ai a Kuini iā Evelina i lea taimi. Ua tusa'afia lava ma ua fiafia ona fōliga pe 'ā fai ana tala. Ua mānaia lona 'ofu o lo'o fai, o lona ulu ua selu lelei ma fai lana fa'apatu, ua lalelei lava le lo'omiti.

'Oka, sou 'aulelei Evelina i lenei aso!' o le tala lea a Kuini.

'Fa'afetai lava Kuini, o le asō, o se aso fa'apitoa tele iā te a'u. O nei le aso fānau o lo'u to'alua o Feleti. E 'ātoa nei lona 78 tausaga pe 'ana o soifua pea.

Ua taumāfau Kuini i fōliga o Feleti 'auā na uma le soifua o Feleti o la'ititi lava Kuini.

'Ia sau ia se'i tā fa'amanatu le aso fānau o si toea'ina. Sau e 'ai se tā paifala ma inu se tā ipu ti,' o le tala lea a Evelina ma tago atu i le tipoti.

'Faitalia a'u ma sāuni le tā ipu ti, Evelina! Alu 'oe e nofo i lalo,' o le tala lea a Kuini.

'Oi, o le uiga o lau tala ua 'ou lo'omatua a?' o le tala ūla lea a Evelina ma liligi le ipu ti.

Sa nofo loa i lalo Kuini i le laulau ma 'ata. Ua ia iloa lelei e sili ona tu'u Evelina e fai lona fiafia.

PAUSE 30 SECONDS

FESILI E TOLU – QUESTION THREE

Fa'aaogā le Vāega (c) e tali ai le fesili lēnei.
Use Section (c) to answer this question.

Section (c)

“Ona o le aso fānau lenei o Feleti, e mafai ona e fa’amatala mai ni mea sa fiafia ia e fai.”

“Ia ua lelei! O Feleti o se tagata e gaioi tele, sa fai lona togālā’au fuālā’au ‘aina i tua o le ma fale, sa totō fo’i nai talo ina ia fa’aaogā lau e fai ai mā lū’au, e fiafia fo’i e alu e savalivali, ae o isi fo’i taimi e fa’atigā ulu ai,” o le tala lea a Evelina ma ‘ata’ata lava.

Ua uma le paifala a Evelina. Ua ‘āmata ona ao ipu ma tu’u i luga o le fatafuluipu. Sa tu fo’i i luga Kuini ma tu’u ana ipu i luga o le fata.

“Va’ai oe Kuini, ta ō i fafo se’i fui o’u lā’au, ona ta talanoa lea po’o fea o le ‘ā ta ō i ai e fa’a’uma ai le aso a ea?”

“Mānaia fo’i lenā tonu, fa’afetai lava mo paifala fa’apea foi le ipu ti.”

PAUSE 30 SECONDS

Section (c) again

“Ona o le aso fānau lenei o Feleti, e mafai ona e fa’amatala mai ni mea sa fiafia ia e fai.”

“Ia ua lelei! O Feleti o se tagata e gaioi tele, sa fai lona togālā’au fuālā’au ‘aina i tua o le ma fale, sa totō fo’i nai talo ina ia fa’aaogā lau e fai ai mā lū’au, e fiafia fo’i e alu e savalivali, ae o isi fo’i taimi e fa’atigā ulu ai,” o le tala lea a Evelina ma ‘ata’ata lava.

Ua uma le paifala a Evelina. Ua ‘āmata ona ao ipu ma tu’u i luga o le fatafuluipu. Sa tu fo’i i luga Kuini ma tu’u ana ipu i luga o le fata.

“Va’ai oe Kuini, ta ō i fafo se’i fui o’u lā’au, ona ta talanoa lea po’o fea o le ‘ā ta ō i ai e fa’a’uma ai le aso a ea?”

“Mānaia fo’i lenā tonu, fa’afetai lava mo paifala fa’apea foi le ipu ti.”

PAUSE 30 SECONDS

TALA E LUA/ SECOND PASSAGE: Talanoaga

O le Fesili e Fā ma le Fesili e Lima e fa’atatau i le tala lēnei.

O le ‘ā tu’u atu le 60 sekone e faitau ai fesili.

Question Four and Question Five are based on this passage.

You now have 60 seconds to read the questions.

PAUSE 60 SECONDS

First reading: Talanoaga

Malia: Va’ai fo’i la Sina, pāsese fa’apitoa mo Apia – na’o le masina nei!

Sina: Ua e iloa fo’i Malia, ua o’o i vaitaimi timuga. O ai e fia alu i se atumotu ae na’o le timu’ia ai, ‘ā ‘ea Tinā?

Tinā: E sa’o, o taimi nei o timuga.

Sina: Tinā, se’i e fa’amatala mai ā vaitaimi o timuga?

Tinā: Va’ai ‘oulua, o vaitaimi o timuga – o isi taimi, e ‘āmata i le vaveao, ma e sou ai le sami. A’o fa’agāsolo le aso, ua fa’atetele timuga, e to’ulu fo’i lau o lā’au, ma e tele ai vaivai e to’a i ‘auala savali. A o’o i le po, o le mamafa o timuga, ua pei o le pa’ō o se tagi palau i luga o le fale a’o e moe. O isi aso e ‘āmata i le māfanafana, ona te’i lea ua matuā vevela ma ua tele le āsu. O le taimi lenā ua fa’aputupu āo i luga o mauga, ua fa’auli, se’ia o’o ina fa’afuase’i ona timu mālosi.

- Malia: Tinā, e fa'ape'i le manogi o le timu?
- Tinā: E manogi pei o le 'ele'ele, o lā'au ma fugālā'au.
- Sina: E sa'o 'oe Tinā. 'Ae o ai lā e fia alu i Samoa i vaitaimi o timuga?
- Malia: 'Ou te iloa e toe fia alu lava Tinā i Samoa. Ua 'ova nei ma le tolusefulu tausaga e le'i toe o'o Tinā i Samoa. Se'i o'u talanoa i le Tamā o le 'āiga pe o le ā sona manatu a ea?
- Sina: Talosia 'ae mafai ona maua se mā pāsese 'ae le'i uma pāsese pa'ū o lo'o fa'asalalau mai 'a 'ea Tinā?
- Tinā: Mānaia lenā fuafuaga, o lea e taugofie pāsese ma ua lata fo'i ina uma taimi o timuga.
- Malia: O le 'ā 'ou feso'ota'i le Ofisa o Va'alele ma talanoa ma Tamā ona toe fai lea o se tatou tala.

PAUSE 30 SECONDS

Second and third readings: in sections, with pauses

FESILI E FĀ – QUESTION FOUR

Fa'aaogā le Vāega (a) e tali ai le fesili lēnei.
Use Section (a) to answer this question.

Section (a)

- Malia: Va'ai fo'i la Sina, pāsese fa'apitoa mo Apia – na'o le masina nei!
- Sina: Ua e iloa fo'i Malia, ua o'o i vaitaimi timuga. O ai e fia alu i se atumotu ae na'o le timu'ia ai, 'ā 'ea Tinā?
- Tinā: E sa'o, o taimi nei o timuga.
- Sina: Tinā, se'i e fa'amatala mai ā vaitaimi o timuga?
- Tinā: Va'ai 'oulua, o vaitaimi o timuga – o isi taimi, e 'āmata i le vaveao, ma e sou ai le sami. A'o fa'agāsolo le aso, ua fa'atetele timuga, e to'ulu fo'i lau o lā'au, ma e tele ai vaivai e to'a i 'auala savali. A o'o i le po, o le mamafa o timuga, ua pei o le pa'ō o se tagi palau i luga o le fale a'o e moe. O isi aso e 'āmata i le māfanafana, ona te'i lea ua matuā vevela ma ua tele le āsu. O le taimi lenā ua fa'aputupu āo i luga o mauga, ua fa'auli, se'ia o'o ina fa'afuase'i ona timu mālosi.

PAUSE 30 SECONDS

Section (a) again

- Malia: Va'ai fo'i la Sina, pāsese fa'apitoa mo Apia – na'o le masina nei!
- Sina: Ua e iloa fo'i Malia, ua o'o i vaitaimi timuga. O ai e fia alu i se atumotu ae na'o le timu'ia ai, 'ā 'ea Tinā?
- Tinā: E sa'o, o taimi nei o timuga.
- Sina: Tinā, se'i e fa'amatala mai ā vaitaimi o timuga?
- Tinā: Va'ai 'oulua, o vaitaimi o timuga – o isi taimi, e 'āmata i le vaveao, ma e sou ai le sami. A'o fa'agāsolo le aso, ua fa'atetele timuga, e to'ulu fo'i lau o lā'au, ma e tele ai vaivai e to'a i 'auala savali. A o'o i le po, o le mamafa o timuga, ua pei o le pa'ō o se tagi palau i luga o le fale a'o e moe. O isi aso e 'āmata i le māfanafana, ona te'i lea ua matuā vevela ma ua tele le āsu. O le taimi lenā ua fa'aputupu āo i luga o mauga, ua fa'auli, se'ia o'o ina fa'afuase'i ona timu mālosi.

PAUSE 30 SECONDS

FESILI E LIMA – QUESTION FIVE

Fa'aaogā le Vāega (b) e tali ai le fesili lēnei.
Use Section (b) to answer this question.

Section (b)

- Malia: Tinā, e fa'ape'i le manogi o le timu?
 Tinā: E manogi pei o le 'ele'ele, o lā'au ma fugālā'au.
 Sina: E sa'o 'oe Tinā. 'Ae o ai lā e fia alu i Samoa i vaitaimi o timuga?
 Malia: 'Ou te iloa e toe fia alu lava Tinā i Samoa. Ua 'ova nei ma le tolusefulu tausaga e le'i toe o'o Tinā i Samoa. Se'i o'u talanoa i le Tamā o le 'āiga pe o le ā sona manatu a ea?
 Sina: Talosia 'ae mafai ona maua se mā pāsese 'ae le'i uma pāsese pa'ū o lo'o fa'asalalau mai 'a 'ea Tinā?
 Tinā: Mānaia lenā fuafuaga, o lea e taugofie pāsese ma ua lata fo'i ina uma taimi o timuga.
 Malia: O le 'ā 'ou feso'ota'i le Ofisa o Va'alele ma talanoa ma Tamā ona toe fai lea o se tatou tala.

PAUSE 30 SECONDS

Section (b) again

- Malia: Tinā, e fa'ape'i le manogi o le timu?
 Tinā: E manogi pei o le 'ele'ele, o lā'au ma fugālā'au.
 Sina: E sa'o 'oe Tinā. 'Ae o ai lā e fia alu i Samoa i vaitaimi o timuga?
 Malia: 'Ou te iloa e toe fia alu lava Tinā i Samoa. Ua 'ova nei ma le tolusefulu tausaga e le'i toe o'o Tinā i Samoa. Se'i o'u talanoa i le Tamā o le 'āiga pe o le ā sona manatu a ea?
 Sina: Talosia 'ae mafai ona maua se mā pāsese 'ae le'i uma pāsese pa'ū o lo'o fa'asalalau mai 'a 'ea Tinā?
 Tinā: Mānaia lenā fuafuaga, o lea e taugofie pāsese ma ua lata fo'i ina uma taimi o timuga.
 Malia: O le 'ā 'ou feso'ota'i le Ofisa o Va'alele ma talanoa ma Tamā ona toe fai lea o se tatou tala.

PAUSE 30 SECONDS

TALA E TOLU – THIRD PASSAGE: Fa'amāoni

O le Fesili e Ono e fa'atatau i le tala lēnei.
 O le 'ā tu'u atu le 30 sekone e faitau ai fesili.
 Question Six is based on this passage.
 You now have 30 seconds to read the question.

PAUSE 30 SECONDS

First reading: Fa'amāoni

'Afai e fia 'avea 'oe ma tagata alofagia, ia fai le āmio sili ona pūlea ma fa'aaloalo i aso uma. A e fia matai, tautua ma le fa'amāoni, 'auā o le ala lea i le pule. 'Afai fo'i e fia maua le poto, tō'aga i le a'oga, su'esu'e ma tatalo. 'Aua le paiē, pe 'aumai tali a isi tamaiti, ma lou fa'amoemoe e maua lou fesoasoani mai se 'auala lē sa'o. Manatua, e leai se mea lilo e lē fa'aalia. E fiafia ou mātua i au lava taumafaiga.

PAUSE 30 SECONDS

Second and third readings**FESILI E ONO – QUESTION SIX**

‘Afa i e fia ‘avea ‘oe ma tagata alofagia, ia fai le āmio sili ona pūlea ma fa’aaloalo i aso uma. A e fia matai, tautua ma le fa’amāoni, ‘auā o le ala lea i le pule. ‘Afa i fo’i e fia maua le poto, tō’aga i le a’oga, su’esu’e ma tatalo. ‘Aua le paiē, pe ‘aumi tali a isi tamaiti, ma lou fa’amoemoe e maua lou fesoasoani mai se ‘auala lē sa’o. Manatua, e leai se mea lilo e lē fa’aalia. E fiafia ou mātua i au lava taumafaiga.

PAUSE 30 SECONDS

‘Afa i e fia ‘avea ‘oe ma tagata alofagia, ia fai le āmio sili ona pūlea ma fa’aaloalo i aso uma. A e fia matai, tautua ma le fa’amāoni, ‘auā o le ala lea i le pule. ‘Afa i fo’i e fia maua le poto, tō’aga i le a’oga, su’esu’e ma tatalo. ‘Aua le paiē, pe ‘aumi tali a isi tamaiti, ma lou fa’amoemoe e maua lou fesoasoani mai se ‘auala lē sa’o. Manatua, e leai se mea lilo e lē fa’aalia. E fiafia ou mātua i au lava taumafaiga.

PAUSE 30 SECONDS

This is the end of the Listening Passages.

GIVE THIS LISTENING PASSAGE BOOKLET TO THE SUPERVISOR, AND LEAVE THE ROOM.

